

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

STUDIE A KRÁTKÉ CLÁNKY

PŘEHLED VÝZKUMŮ 46

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-71-0

130115280

PŘEDNÍ ZPRÁVA
NA STARÉM MĚSTĚ V LITOMÝŠLI A MĚSTĚ PRAŽSKÉ
K ASPEKTŮM VÝZKUMŮ MĚSTY LITOMÝŠLI

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ
BRNO 2005

93 95458

BRNO 2005

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis, vydává Archeologický ústav Akademie věd České republiky Brno.
Peer-reviewed journal published by the Institute of Archaeology, Brno.

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Jaroslav Tejral

Výkonná redakce
Assistant Editors

Dana Gregorová, Balázs Komoróczy, Rudolf Procházka,
Lubomír Šebela, Petr Škrdla

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz/3cacz.htm>

Vychází jednou ročně/Published yearly

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-71-0

Copyright © 2005 by the Archeologický ústav AV ČR Brno, and by the authors.

Tisk/Print Gloria Rosice

Pokyny pro autory na internetové stránce <http://www.iabrno.cz/3ca1cz.htm>
Instructions to authors on internet pages

kanalizace až do hloubky 4 m. Ve zbývajícím prostoru proběhl výzkum vrstev až na podloží. Pod recentními navážkami a dorovnávkami terénu se uchovaly novověké a středověké splachové vrstvy. Dokladem využití těchto prostor jako komunikačního prostoru byly přinejmenším dva horizonty zpevnění povrchu v podobě hatě či dřevěného chodníku, pomocí kterého byl terén schůdný i v deštivém období. Středověká vrstva pod hatovou konstrukcí dosedala v těchto místech přímo na podloží.

Díky ochotě stavebních dělníků byl sledován i obsah násypů mezi podlahami a klenbami ve všech třech nadzemních patrech. Násypy přinesly cenné či alespoň pozoruhodné doklady především z mladších období. Ve třetím nadzemním patře příznivé klimatické podmínky, tedy dostatečné sucho, umožnily dochování většího souboru písemností z 18. století souvisejících především s provozem radnice. Z mladších nálezů jsou to pak noviny z roku 1837 a 1843, flakony – lékovky, dětské kožené boty, zlomky keramiky, kamnových kachlů z 19. století, části hracích karet z 20. století, lístek do ostravského kina Kosmos z 3. 2. 1947 s neodtrženým kontrolním ústřížkem a mnoho dalších předmětů, které se pod podlahy dostaly v různých fázích oprav vnitřních prostor staré radnice, dnes Ostravského muzea.

*František Kolář, NPÚ, ú. a. p., Ostrava
Johana Střílková, Ostravské muzeum*

Resumé

Ostrava (Bez. Ostrava). Masaryk Platz, Muzejní Gasse. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

PODOLÍ (okr. Brno-venkov)

„Malé pole“. Raný středověk, mladší doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum provedený v roce 2004 při akci „Podolí – komunikace, trať „Malé pole“, přinesl kromě dokladu pravěkého osídlení též poznatek o osídlení z doby hradištní. Archeologickým výzkumem byly na trase budoucí komunikace, vybihající z hlavní příjezdové silnice ze směru Bedřichovice – Podolí a směřující k napojení na obecní cestu u hřbitova, zjištěny celkem tři objekty. Pozůstatky osídlení se koncentrovalo k hlavní silnici do vesnice, horní část budoucího silničního zářezu nebyla sledována. Jeden ze tří objektů náležel do 11. stol.

Petr Kos, ÚAPP Brno

Resumé

Podolí (Bez. Brno-venkov). „Malé pole“. Frühmittelalter, jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

POHOŘELICE (okr. Břeclav)

Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s odkanalizováním a výměnou IS (voda, plyn) v rámci akce „Čistá Jihlava“ proběhl v letních měsících roku 2004 archeologický dohled prováděných výkopů v oblasti Moravského náměstí, ulice Dlouhá a Mlýnská v Pohořelicích.

Zkoumaná oblast se nachází východně a jihovýchodně historického jádra Pohořelice, pravděpodobně za bývalou městskou hradbou. Pouze v prostoru ulice Krátké a Pšeničné můžeme uvažovat, že se pohybujeme uvnitř historického města. Podle sdělení majitele domu ležícího v uličce vybihající ze severozápadního kouta Moravského náměstí byla při stavbě jeho domku v 70. letech porušena mohutná kamenná zeď o síle cca 2 m. V tomto prostoru lze uvažovat o reliktu městské hradby, nicméně při výkopu v ulici Krátké tato skutečnost prozatím potvrzena nebyla.

K brzkému rozmachu osídlení Pohořelice patrně pomohlo výhodné umístění přímo na trase jedné z větví cesty z Brna do Mikulova a Rakous, v místě odbočky na znojemském směru a přechodu přes řeku Jihlavu (Doležel 2000, 178). V první polovině 13. století držel od markraběte některé zboží v Pohořelicích brněnský měšťan Oldřich Schwarz a jeho bratři, jimž roku 1240 král Václav I. zboží potvrdil. Od roku 1222 je také doložena fara pod patronátem zeměpána. Ve 2. polovině 13. století se Pohořelice staly věnným městem královen. Ještě roku 1413 se Pohořelice počítaly mezi královská města, od roku 1417 již bývaly často zastavovány (Kuča 2002, 329–330).

V minulosti se v Pohořelicích a okolí uskutečnilo několik archeologických výzkumů. V okolí města se nacházejí dvě zaniklé vesnice – Klášterka (Unger a kol. 1980) a 600 m jihovýchodně od Pohořelice ves Preser datovaná do 14.–15. stol. (Unger 1982, 47). Plošně větší výzkum realizoval M. Geisler v souvislosti s přemostěním komunikace Brno – Mikulov v roce 1994. V lokalitě Nová louka byly zachyceny pozůstatky osídlení kultury s nálevkovitými poháry, kultury se zvoncovitými poháry, únětické kultury, věteřovské a velatické kultury, dále halšatské horákovské kultury, stopy osídlení z doby laténské, římské a hradištní (Čížmář – Geislerová – Unger (ed.) 2000, 204). Pohřebiště z přelomu doby římské a doby stěhování národů zkoumal M. Čížmář v poloze Mlýnské (Čížmář – Geislerová – Unger (ed.) 2000, 203–204). Slovanská zemnice a jáma z doby římské byly zjištěny roku 1970 v trati Pod studýnkou (Unger 1970a, 44; Unger 1970b, 54). Osídlení z doby bronzové bylo zachyceno také archeologickým dohledem ve Švermově ulici (Unger 1977, 24). Několik archeologických výzkumů proběhlo přímo v intravilánu města, v bezprostřední blízkosti kostela sv. Jakuba. Především je to dohled nad terénními úpravami v okolí kostela (Čížmář – Geislerová – Unger (ed.) 2000, 202), který osvětlil jak vývoj stavby samotné, tak zachytil i pozůstatky pravěkého osídlení (kulturní vrstva velatické kultury doby bronzové). Na hlavním náměstí byl dále dokumentován profil při stavbě domu v blízkosti fary. Dokumentovaná situace dokládá osídlení ze 3. čtvrtiny 13. století (Klanicová 1997, 229–230). V poslední době proběhl dohled nad stavbou rodinného domu v severní linii Horního náměstí, zachyceny byly situace středověkého a novověkého osídlení (Holub 2004, 236).

Ve sledovaném prostoru okolí ulic Mlýnská, Dlouhá a Moravské náměstí proběhly v minulosti dvě akce – při hloubení rýhy pro kanalizaci v Mlýnské ulici zachytil J. Unger kulturní vrstvy a jámu o průměru 3,10 m datovanou do 14.–15. století (Unger 1997, 230), dále pak v roce 1996 zkoumal pravěké a středověké osídlení při stavbě sportovní haly (Čížmář – Geislerová – Unger (ed.) 2000, 203).

Ze středověkého osídlení je významný především objekt zachycený na řezu P11 v ulici Pšeničná. Neznamé sice jeho

rozměry ani podobu výkopu, ale z uloženin tvořících zásyp se můžeme domnívat, že se jedná o pozůstatek zahloubené části dřevohliněné stavby (sklepa, sklípku). Zánik objektu je možné na základě keramického materiálu vyzvednutého z vyvážky po výkopu inženýrské sítě (s.j. 152) datovat na přelom 13. a 14. století. Nutno uvažovat, že objekt tohoto typu se nacházel již v rámci městských hradb a že někde v prostoru ulice Pšeničné hradba tedy pravděpodobně probíhala. Archeologickým dohledem však její průběh zachycen nebyl.

Keramický zlomek datovaný do 14. století byl vyzvednut ze zásypu (s.j. 101) jámy s.j. 504 zachycené v řezu P1. Jedná se o nehlubokou jámu neznámého účelu.

Další nalezené stopy lidské činnosti náleží již novověkému osídlení. V nejbližším okolí Moravského náměstí byly dokumentovány na dvou profilech pozůstatky osídlení ze 16.–17. století (P3 – s. j. 108, 109, 110, 111; P5 – s. j. 119, 120). Obzvláště situace v řezu P3 naznačuje mohutný nárůst terénu v této oblasti v 16.–17. století. Můžeme se tak domnívat, že právě v tomto období začíná trvalé osídlení tohoto prostoru. Přimo v ploše Moravského náměstí byl dokumentován řez se zjištěným novověkým osídlením v ústí ulice Krátká (P9, s.j. 134). V jižní části Moravského náměstí pak byly zachyceny navážky (dorovnávky terénu) datované mj. habánským zbožím (viz. foto 219-04-31, 32).

Blíže nedatované novověké osídlení bylo dokumentováno i řezem P10 v ulici Jánská (s. j. 141, 142). Sběrem z výhozu hromady nad profilem P10 (s. j. 145) byl získán materiál 18. století. Nárůst vrstev v řezu P10 můžeme tedy přičíst horizontu počátku 17. (případně závěru 16.) až 18. století.

V řezu P1 byl zachycen také pozůstatek starší, blíže nedatované komunikační úpravy Moravského náměstí (kamenná dlažba s. j. 900).

Petr Holub, Archäia Brno, ap.s.

Literatura a prameny

- Čížmář – Geislerová – Unger (ed.) 2000: Výzkumy – Ausgrabungen 1993–1998, ÚAPP Brno.
- Doležel, J. 2000: K městskému zřízení na středověkém Brněnsku do r. 1411, *Mediaevalia archeologica* 2, 159–259.
- Holub, P. 2004: Pohořelice (okr. Břeclav), *Přehled výzkumů* 45 (2003), 236.
- Klanicová, E. 1997: Pohořelice (okr. Břeclav), *Přehled výzkumů* 1993–1994, 229–230.
- Kuča, K. 2002: Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku V. Praha 2002.
- Unger, J. 1971a: Jáma z doby římské u Pohořelic, *Přehled výzkumů* 1970, 44.
- Unger, J. 1971b: Objev slovanské zemnice u Pohořelic (okr. Břeclav), *Přehled výzkumů* 1970, 54.
- Unger, J. 1977: Gruben aus der Bronzezeit in Pohořelice, *Přehled výzkumů* 1975, 24.
- Unger, J. a kol. 1980: Pohořelice-Klásterka. Studie AÚ ČSAV v Brně VIII/2.
- Unger, J. 1982: Lokalizace zaniklé vsi Preser u Pohořelic, *Přehled výzkumů* 1980, 47.
- Unger, J. 1997: Pohořelice (okr. Břeclav), *Přehled výzkumů* 1993–1994, 230.

Obr. 37. Pohořelice. Zachycení dokumentovaných profilů.

Pohořelice. Darstellung der dokumentierten Profile.

Résumé

Pohořelice (Bez. Břeclav). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

PROSTĚJOV (k. ú. Čechůvky, okr. Prostějov)

„Kopaniny“. Středověk. Sídliště, pohřby na sídlišti. Záchranný výzkum.

Při rozsáhlém archeologickém výzkumu na výstavbě obchvatu Kraliček a křižovatky jižně Čechůvek bylo prozkoumáno i několik válcovitých zásobnic s typickou výplní, které vypovídají o tom, že poloha byla využívána i ve středověku. Nejmladším archeologickým nálezem je pohřeb dospělého jedince, uloženého na břichu v úzké hrobové jámě se zjevně oddělenou hlavou a rukama svázanými v loktech za zády. Není pochyb o tom, že dotyčný byl popraven. V okolí místa nálezu se sice odehrávala v roce 1866 bitva u Tovačova, jedna z důležitých potyček rakousko-pruské války, ale způsob provedení popravy je veskrze středověký.

Miroslav Šmíd, ÚAPP Brno

Resumé

Prostějov (Kataster Čechůvky, Bez. Prostějov). „Kopaniny“. Mittelalter. Siedlung, Bestattung in der Siedlung. Rettungsgrabung.